

Taliban häkimiýetiniň birinji ýylynda

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 25 январа, 2025

Taliban häkimiýetiniň birinji ýylynda TALIBAN HÄKIMIÝETINIŇ BIRINJI ÝYLYNDA



Häkimiýetde geçiren bir ýylynyň görkezişi ýaly, gerilla söweş taktikasy bilen dünýäniň iň uly güýjüni hem-de iň ösen harby bileleşigini mugyra getirip, halkara jemgyýetçiligiň howatyrlanmadyr gorky gatyşykly berekellasyny we hormatyny gazanan Taliban döwlet dolandyryşynda oňaran işi-bitiren goşy bolmady.

Çünki döwlet dolandyryşy diýlen zat bilim we ukyp-başarnyk bilen birlikde, tejribedir öňdengörüjiligi talap edýän çylşyrymly formuladyr.



Munuň üçin bir ýandan ýurtdaky ähli ýagdaýlary göz önünde tutup, jemgyýetçilik sazlaşygyny we asudalygy üpjün etmek bilen bir hatarda hemmeleriň bol-elin durmuşda ýaşamagyny we işli-güýçli bolmagyny gazanmak gerek.

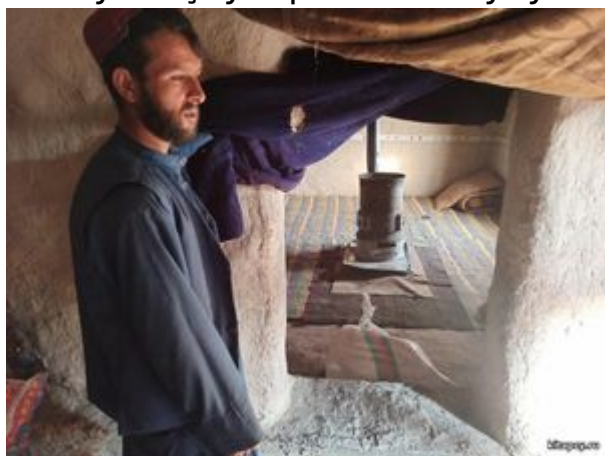
Dogrusy, Owganystan mundan oňem hemme zadyň gülala-güllük

bolan tertip-düzgünli ýeri däl di, emma ýurt edil häzirki ýagdaýda bir ýyl öňküsi bilen deňeşdirende, has erbet ýagdaýda.



40 milliona golaýlan ilatyň ýarsy açlykda ýaşaýar, işsizlik ýetjek derejesine ýeten. Ene-atalar açlykdan ýaña ekläp bilmän, kiçijik çagalaryny satlyga çykarýar.

Elbetde, çagasyny satlyga çykarmak hiç bir ene-ata üçinem aňsat däl di. Bärde munuň praktiki tarapyna seretmek gerek: has gurplyrak ýaşaýan maşgala perzentlik gidýändigini üçin hem-ä çaganyň ömri halas edilýär, hemem satuwdan gelen pul ene-atanyň açlyk problemany birküç aý yza serpikdirip bilýär.



Owgan ykdysadyýeti köp derejede daşaryk garaşly bolansoň we daşardan gelýän kömekleriň, daşarky dünýä bilen aragatnaşygyň kesilendigi üçin ykdysady hereketler togtama sepgidine geldi. Şol sebäpli ýurtdan her ýyl yüz müňlerçe ýaş ýigit her dürli howp-hatarlara döz gelip, ýollara dökülýär.

Daşary ýurda çykan her owgan yzda galan onlarça kişini ekleyär. Ýaş owgan ýigidi üçin ýurtda galmak maşgalasynyň we özüniň açlykdan ölmegi diýmek di.

Daşary ýurda gitmek bolsa özi üçinem, maşgalasy üçinem halas bolmagy aňladýar. Günbatara gidýän ýoluň üstündäki Türkiýeden bikanun owgan bosgunlarynyň sil bolup akmagy-da şol

sebäplidir.

Ýogsam bolmasa, käbir köpbilmişsireýän türk specialistsumaklarynyň, žurnalistleriniň we partiýa başlyklarynyň aýdyşy ýaly, hiç kimem bul adamlary meýilnamalaşdyrylan we sistematiki görnüşde Türkiýä ugradanok.



Bilim barada aýdanda bolsa, soňky bir ýylyň dowamynda Owganystanda bilim ulgamy-da togtama sepgidine geldi. Birnäçe hususy we döwlet mekdepleri mugallym ýetmezçiliginden işlemegini bes etdi. Gyzlaryň okamagy gadagan edilendigi sebäpli, bilim ulgamynyň galan ýarsy-da çalajan ýagdaýda. Häzirki wagtda, daşardan gyzlaryň okuwy hernäçe iň uly mesele ýaly bolup görünse-de, iň esasy mesele açlyk we ölmän galmakdyr.



Döwletde işleýän işgärler wagtynda aýlyk alyp bilmeýändigigi üçin öýlerine bir döwüm çörek äkidip bilenok. Kabuldaky we beýleki uly şäherlerdäki yüz müňlerçe idegsiz ýaşlar diňe garnyny doýurmagyň hasabyna-da iş tapyp bilenoklar. Howpsuzlyk bolsa Talibanyň geleninden bəri ýaramazlaşan başga bir ugur bolup durýar.

Taliban häkimiýetiniň ilkinji bir-iki aýynda çaknyşyklaryň kesilendigi üçin halk wagtlaýyn asudalyga gowşanam bolsa, soňky aýlarda uly şäherlerde, talaňçylyk, jübikeserlik, adam ogurlama ýaly gorkunç hadysalar täzedan ýüze cykdy.

Indi bolsa bulara onda-munda gabat gelip başlan YŞYD-niň

Horasan şahasynyň amala aşyran bombaly teraktlary-da goşuldy.



Şol bir wagtyň özünde «El-Kaidäniň» ikinji belgili adamy El-Zewahiriniň Kabulda ABŞ tarapyndan öldürilmegi-de Owganystanyň kese ýerli terrorçy guramalaryň öýjüğine öwrüljekdiginiň endişesini täzedan janlandyrdy.

2001-nji ýylyň 11-nji sentýabr hadysasynda Bin Ladini bermejek bolup, häkimiýetini howp astyna salmaga çekinmedik Taliban dünýä jemgyýetçiligine beren çapraz sözlerine garamazdan, ýene bir gezek «El-Kaidä» bolan ýakynlygyny we wepalylygyny orta goýdy.

Dogrusy, Zewahiriniň Talibanyň düzümindäki Hakkani fraksiýasynyň hyzmatdaşlyk etmegi netijesinde öldürilendigi öňe sürülýär.

Şeýle-de bolsa, Zewahiriniň Talibanyň häkimiýete dolanyp gelmeginden soň Kabula arkaýyn ýerleşendigi, toparyny şol ýerden dolandyrandygy gözden syrdyrylmaly däldir.

Jemläp aýdanymyzda, Talibanyň bir ýyllyk häkimiýeti şuny görkezdi: topar ýurdy dolandyryp bilenok.

Ykdysady we syýasy çöküşligi başdan geçirýän Owganystan şumatky ýagdaýy buken sebit üçinem, dünýä üçinem uly howp bolup durýar.

Aýratynam, Owganystan Taliban häkimiýeti astynda haýal ädimler bilenem bolsa, täzedan terrorizmiň we narkotiki serişdeleriň dolanşygynyň öýjüğine öwrülip barýar. Bulam dünýä üçin başga bir düýpli problema.

Gynansak-da, owgan halky häzirki ýagdaýy bilen öz ýurduny dolandyrmakdan ejiz gelýär.

Dünýä gitdigiçe terrorizmiň we narkotiki serişdeleriň batgalygyna öwrülip barýan Owganystan meselesine haýdan-has el garmasa, ikinji we has howply «11-nji sentýabryna» taýýar bolmalydyr.

Esedulla OGUZ,

Türkiýeli türkmen žurnalisti.

15.08.2022 ý. Publisistika